

УДК 007 : 304 : 070+082

Чубрей А. В.,

аспірант, Українська академія друкарства, м. Львів, Україна

ВИСВІТЛЕННЯ ТЕАТРАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА СТОРІНКАХ ГАЛИЦЬКИХ ПЕРІОДИЧНИХ ТА КНИЖКОВИХ ВИДАНЬ 20–30-х рр. XX ст.: ІСТОРІОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ

Досліджено історіографію одного з важливих аспектів історії української журналістики та видавничої справи — висвітлення театральної діяльності на сторінках пресових і книжкових видань Галичини 20–30-х рр. XX ст. З'ясовано, у контексті яких досліджень науковці зверталися до цієї теми. Проаналізовано основні розвідки з історії української журналістики та видавничої справи, монографії, бібліографічні довідники, щоб встановити ступінь дослідження окресленої теми. Визначено особливості підходів, якими послуговувалися науковці у різний час, звертаючись до висвітлення театральної діяльності на сторінках галицької преси та книг. Якщо вчені, чії праці були опубліковані у 20–30-х рр. та у пострадянський період, обирали для дослідження увесь доступний масив інформації, то радянські історики переважно концентрували свою увагу на виданнях із виразним радянським спрямуванням. З'ясовано роль книг та періодики, присвячених театру, для розвитку тогочасного культурного руху.

Ключові слова: історіографія, історія журналістики, історія видавничої справи, часопис, періодика Галичини 20–30-х рр. XX ст., видавнича справа 20–30-х рр. XX ст., театральна періодика.

Chubrey A.,

postgraduate student, Ukrainian Academy of Printing, Lviv, Ukraine

LIGHTING THE THEATER'S ACTIVITY IN THE PAGES OF GALICE PERIODIC AND BOOK DISTRIBUTIONS 20–30-TH YEARS OF THE CENTURY: HISTORIOGRAPHY OF THE PROBLEM

The historiography of one of the most important aspects of the history of Ukrainian journalism and publishing — the describing of the theatre on the pages of press and book editions of Galicia in 20–30's of XX-th century is investigated. The investigations in which the subject is touched are found out. The main monographies, bibliographic reference books and investigations are found out for the

analysis of the level of investigation of the chosen subject and its role according to the views of the scientists. The peculiarities of the approaches used by the scientists of different time during the investigation of the theatre on the pages of magazines and books of Galicia are determined. The scientists whose works were published in 20–30's and during the Post-soviet period mostly investigated all the editions of the chosen period. While the Soviet historians concentrated their attention upon the editions with the clearly expressed soviet direction. The role of the books and magazines devoted to the theatre for the development of the culture of that time is investigated.

Key words: historiography, history of the journalism, history of the publishing, editions of Galicia of 20–30's of the XXth century, a magazine, the publishing of 20–30's of the XXth theatre, theatre magazines.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Українська преса та видання книг 20–30-х рр. ХХ ст. на території Галичини залишається об'єктом уваги сучасних науковців. Цей період заслуговує детальних досліджень, оскільки, незважаючи на значні утиски з боку польської влади, видавці та редактори тогочасних видань продовжували активно працювати й інформувати суспільство: «*Та незважаючи на всі труднощі, українська преса Галичини щодалі тим все міцніше ставала на ґрунті захисту національних змагань і народних інтересів. Упродовж часу від історичного дня, коли Радою амбасадорів вирішено долю галицько-українських земель (1923), до приходу советської влади 1939 р., поруч з органами національно-політичними та інформаційного характеру, пощастило українській пресі охопити собою всі галузі українського життя*» [1, с. 281]. Однак, попри поступ у сфері преси, відзначений науковцями, зокрема Л. Сніцарчук: «*Незважаючи на цензурно-репресивну систему, активно застосовувану польською владою у 20–30-х рр. ХХ ст., галицьке українство творило і плекало національні видання, різні за типами, політичними орієнтирами й ідеологічними спрямуваннями, способами й засобами досягнення основної мети їхнього функціонування, особливостями змістового наповнення*» [2, с. 26], ще досі не можна стверджувати про формування цілісної картини у дослідженні галицької театральної періодики, оскільки низка аспектів (зокрема, типологічний, тематичний та ін.) потребує детальнішої розвідки. Театральний рух (зокрема аматорський) був досить розвинений у той час і відігравав важливу

роль у культурному процесі в цілому та за своїми особливостями відрізнявся від руху на території радянської України насамперед завдяки історичним передумовам. Нині театральний процес далеко не завжди отримує так само багато уваги на сторінках періодичних видань, як це було майже 100 років тому.

Мета статті — з'ясувати стан вивчення театральної тематики на сторінках галицьких періодичних та книжкових видань 20–30-х рр. ХХ ст. Мета передбачає виконання такого завдання: визначити контекст, у якому науковці зверталися до зазначеної теми у своїх дослідженнях.

Виклад основного матеріалу дослідження. Спеціалізовані періодичні та книжкові видання, які висвітлювали театральну тематику, неодноразово ставали об'єктом дослідження як на сучасному етапі (наприклад, дослідження В. Л. Галацької [3]), так і різних періодів з історії журналістики. Один з них — 20–30-ті рр. ХХ ст., до якого свого часу зверталися А. Волобуєва [4], Ю. Полякова [5], В. Собіянський [6] та ін., однак їхні розвідки стосувалися журналістики різних регіонів радянської України, тоді як театральна періодика та книговидавництва Галичини окресленого періоду залишається малодослідженою сторінкою в історії української преси та видавничої справи і потребує ґрунтовного вивчення. В. Собіянський зазначав: *«Адже Галичина і Волинь, Північна Буковина і Південна Бесарабія, а також Закарпаття, що у 1920–ті рр. входили до складу Польщі, Румунії та Чехословаччини відповідно, існували у цілком інших політичних, мистецьких та суспільних реаліях. Тож і періодичні видання про театр, що виходили на цих територіях, побутували у відмінному контексті — і заслуговують на окреме дослідження»* [6, с. 197]. До того ж театр у ті непрості часи відігравав значну роль у розвитку національної культури: *«Театр будить національну свідомість. Туди, куди не заходить книжка, куди не заходить часопис, туди пливе живе слово зі сцени. Це слово родить почування і думки, розбуджує уяву, зігріває душу»* [7]. Тому важливо з'ясувати ступінь опрацювання теми та загальну оцінку значення цього явища для історії України і сьогодення. Добираючи газетні матеріали для дослідження, ми переважно орієнтувалися на ґрунтовні розвідки *«Періодика Західної України»*, *«Українські часописи повітових міст Галичини (1865–1939)»* [8] та ін. Відомості про діяльність видавництв у театральній сфері були віднайдені здебільшого в оглядах у пресі (для

прикладу, у журналі «Театральне Мистецтво» в рубриці «Бібліографія» подавали останні видані п'єси) та в каталогах видавництва.

При пошуку джерел для дослідження ми вивчали роботи науковців, присвячені західноукраїнській пресі 20–30-х рр. ХХ ст., які прямо чи опосередковано стосувались обраної нами теми. Так, А. Животко у праці «Історія української преси» вказує «Аматорський Театр» з-поміж інших «часописів, присвячених музиці, театру, хору тощо» [1, с. 301], не зазначаючи, однак, його попередника — «Театральне Мистецтво» (1922–1925). Потрібно також зазначити, що «у радянський період предметом зацікавлення українських пресознавців вимушено були лише видання радянфільського спрямування» [9, с. 37], як стверджує О. Середа — науковець, до сфери зацікавлень якої входила галицька мистецька преса 20–30-х рр. ХХ ст. Підтвердженням цієї тези може слугувати уривок із праці М. Олексюка, виданої в 70-х рр.: «Прогресивна і в першу чергу комуністична преса на західноукраїнських землях у 20–30-х рр. відіграла винятково важливу роль у популяризації та пропаганді ленінського вчення» [10, с. 25]. У розвідці згадується та характеризується газета «Сила», на сторінках якої періодично з'являвся додаток «Масовий театр» (1930–1932): «Газета «Сила» гнівно викривала колонізаторську політику буржуазно-поміщицького уряду Польщі на західноукраїнських землях» [10, с. 119]. Також огляд преси цього періоду можна віднайти у дослідженні Й. Цюха [11].

У дослідженні «Українська преса з перспективи 150-ліття» Ю. Тернопільського йдеться про видавництво «Русалка». Із даних, зазначених у розвідці, можна дізнатися про основну діяльність цієї установи на час виставки української преси і книжки в Станиславові (1. IX — 15. XI. 1927 р.): «В-во «Русалка» — Львів (театральні твори, вишивки, оповідання)» [12]. Це видавництво заслуговує нашої уваги завдяки ґрунтовній діяльності в театральній сфері.

Потрібно також вказати і бібліографічний довідник, укладений Є. Місилом, де, окрім назв, подано періодичність преси, місце її видання та зберігання, а також імена головних редакторів [13]. Заслуговує уваги й бібліографічна розвідка М. Мартинюка [14]. Однак уміщена в ній інформація про спеціалізований журнал «Аматорський Театр» потребує уточнень: у вихідних даних редактором вказано Василя Мудрого [14, с. 24]. Водночас у першому номері цього періодичного видання (як і в подальших бібліографічних дослідженнях — «Періодика Західної

України 20–30-х рр. XX ст.», «Українські часописи повітових міст Галичини (1865–1939 рр.)» [8]) вказано, що «*За редакцію відповідає Семен Миґаляс*» [15].

Бібліографічний покажчик, укладений В. Денисюк, — «Видання Івана Тиктора та концерну „Українська преса“» — чітко відтворює перелік тринадцятих п'єс, що побачили світ у серії «Аматорський Театр „Нашого Прапора“» [16].

Не менш вагомий внесок у дослідженні теми зробила О. Кусий. Науковець з'ясувала особливості формування репертуару «Діточого Театру» (1921–1939) у серії «Діточа Бібліотека» Михайла Таранька — власника видавництва «Світ Дитини» [17].

Заслуговує уваги стаття дослідниці Л. Кусий, присвячена діяльності Г. Гануляка — видавця, що ініціював випуск місячника театру та сцени «Театральне Мистецтво» і був одночасно його редактором, а також серій «Театральна Бібліотека» (до якої входили і його твори, опубліковані під псевдонімом Григорій Марусин), «Діточий Театр», «Український театр», яку формували листівки із зображеннями українських артистів [18].

У дослідженні Г. Корнєєвої [19] міститься чимало відомостей про театральну дитячу літературу 20–30-х рр. XX ст., зокрема класифікація драматичних вистав, подана М. Тараньком, а також перелік видавництв і видавців, які заснували серії: «Діточий Театр» (видавництво «Русалка») [19, с. 67], «Діточий Театр» (галицький педагог, автор букварів, читанок для народних шкіл — М. Матвійчук) [19, с. 139], «Театральна Бібліотека» (видавництво «Веселка») [19, с. 107]. Окрім того, наведені статистичні дані підтверджують популярність та актуальність дитячої драматичної літератури: «*Приблизно 30 % дитячої літератури, яка була видана за період, що розглядається, припадає на драматичні твори. Наприклад, з 235 книжок серії «Світ Дитини» 74 видання — сценічні вистави*» [19, с. 201].

Варто згадати дослідження О. Середи, у якому науковець вказує всі спеціалізовані театральні журнали 20–30-х рр. XX ст. з-поміж інших видань, присвячених мистецтву [9]. У статті також зазначено відомості про їх засновників та їхню роль у культурному процесі окресленого періоду.

До окремого блоку необхідно віднести роботи науковців, які досліджували діяльність театральних угруповань на сторінках журналів того часу. Так, Н. Владимірова на прикладі видань «Літературно-науковий

вісник», «Альманах лівого мистецтва „ЗУМО”» та «Нові шляхи» з'ясовує особливості розвитку українського театру у Львові за публікаціями видатних мистецтвознавців — Івана Труша, Миколи Вороного, Святослава Гординського, Володимира Січинського та ін., які *«опосередковано чи безпосередньо відображають рух реформаторських ідей згаданих вище [А. Аппія, Е.-Г. Крег, Г. Фукс] представників західноєвропейського театру»* [20, с. 4].

О. Боньковська [21] на прикладі публікацій із журналів «Назустріч», «Діло», «Театральне мистецтво» та ін. відстежує діяльність професійних та аматорських угруповань на території всієї Західної України.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Висвітлення театральної тематики на сторінках періодичних та книжкових видань 20–30-х рр. ХХ ст. — тема, яка неодноразово знаходила своє відображення в роботах науковців. Однак поки що українська наука не отримала її повного дослідження. Ця тема лише розглядалася спорадично, у контексті розвідок, присвячених загальним бібліографічним чи журналістикознавчим оглядам (зокрема мистецьких видань).

Із врахуванням значення для суспільства та історії журналістики і видавничої справи матеріалів видань, проаналізованих у статті, детальне дослідження особливостей видань (використовувані жанри, шляхи промоції книг у пресі, підходи до подання інформації аматорам, способи зацікавлення театральним рухом тощо) формує одну з перспектив наших подальших розвідок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Животко А. Історія української преси / А. П. Животко. — Київ : Наша культура і наука, 1999. — 368 с.
2. Сніцарчук Л. Динаміка розвитку української преси міжвоєнної Галичини / Л. Сніцарчук. — Зб. пр. Н.-д. центру періодики. — 2009. — Вип. 1. — С. 26–53.
3. Галацька В. Свідомісна інтерпретація факту в театральній публіцистиці України переломного періоду (2013–2015 рр.) (на матеріалі спеціалізованих періодичних видань) / В. Л. Галацька // Вісн. Дніпропетр. ун-ту. — 2016. — Вип. 16. — С. 52–57.
4. Волобуєва А. Театральна преса Києва 1918–1941 рр. : типологічний аспект / А. Волобуєва // Образ. — 2014. — Вип. 15. — С. 101–106.

5. *Полякова Ю.* Театральная периодика Харькова (1917–1933) : типология, тематика, проблематика / Ю. Полякова // Вісн. Одес. нац. ун-ту. — 2011. — Том 16. — С. 110–126.
6. *Собіянський В.* Типологія театральнo-мистецьких періодичних видань України 1920-х рр. / В. Собіянський // Науковий вісник Київського національного університету театру, телебачення і кіно ім. І. К. Карпенка-Карого. — 2010. — Вип. 7. — С. 196–215.
7. *Нигрицький Л.* Аматорські гуртки / Л. Нигрицький // Наш прапор. — 1935. — Ч. 46 (16 червня). — С. 5.
8. *Дроздовська О.* Українські часописи повітових міст Галичини (1865–1939) / О. Дроздовська ; НАН України. Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника. — Львів, 2001. — 364 с. — (Період. вид. міст України).
9. *Середа О.* Українська мистецька преса Галичини 20–30-х рр. ХХ ст. : джерелознавчий аспект / О. Середа // Зб. праць Н.-д. центру періодики. — 2011. — Вип. 1. — С. 37–66.
10. *Олексюк М.* Ленінська ідейна спадщина і прогресивна преса Західної України / М. Олексюк. — Львів : Вид-во Львів. ун-ту, 1972. — 276 с.
11. *Цьох Й.* Комуністична преса Західної України : роль друкованої пропаганди в ідеологічній діяльності КПЗУ 1919–1939 рр. / Й. Цьох. — Львів : Книжково-журнальне вид-во, 1961. — 235 с.
12. *Тернопільський Ю.* Українська преса з перспективи 150–ліття / Ю. Тернопільський; Спілка українських журналістів Америки. — Джерзі Сіті : Вид-во М. П. Коць, 1974. — 176 с. — С. 102.
13. *Місило Є.* Бібліографія української преси в Польщі (1918–39) і Західньо-Українській Народній Республіці (1918–1919) / Є. Місило. — Едмонтон, Альберта : Вид-во Канад. ін-ту укр. студій, 1991. — 278 с.
14. *Мартинюк М.* Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914–1939) / М. Мартинюк; НАНУ, Львівська наук. б-ка ім. В. Стефаника. — Львів : [б. и.], 1998. — 298 с.
15. *Аматорський театр.* — 1925. — Ч. 1 (січень–березень). — С. 32.
16. *Видання Івана Тиктора та концерну «Українська преса»* / уклала В. Денисюк. — Львів, 2000. — 368 с.
17. *Кусий О.* Репертуар «Діточого Театру» (1921–1939) у серії «Діточа бібліотека» Михайла Таранька / О. Кусий // Зап. ЛНБ ім. В. Стефаника НАН України. — Львів, 2006. — Вип. 14. — С. 144–155.
18. *Кусий Л.* Видавнича діяльність Григорія Гануляка у Львові (1910–1939) / Л. Кусий // Зап. Львів. нац. наук. біб-ки України ім. В. Стефаника. — 2009. — № 1. — С. 139–153.

19. Корнеєва Г. Українська дитяча книжка Галичини (друга половина XIX ст. — 1939 р.) / Г. Корнеєва. — Львів : [б. в.], 2004. — 300 с.
20. Владимірова Н. Міжвидові зв'язки як чинник входження українського театру у західноєвропейський культурний простір (сторінками львівської преси 1900–30-х років) / Н. Владимірова // Вісн. Львів. ун-ту. — 2007. — Вип. 7. — С. 3–11.
21. Боньковська О. Театральне мистецтво на західноукраїнських землях у 1918–1939 роках / О. Боньковська // Студії мистецтвознавчі. — Київ : ІМФЕ НАН України, 2008. — № 2. — С. 27–48.

REFERENCES

1. Zhyvotko A. (1999), „The history of the Ukrainian press”, Our culture and science, Kyiv.
2. Sniczarchuk L. (2009), „Dynamics of development of the Ukrainian press of inter-war Galicia”, Collection of works of research center of periodicals, Vol. 1, pp. 26–53.
3. Galaczka V. (2016), „Consciousness interpretation of the fact in the theatrical publicism of the turning period (2013–2015) (based on the specialized periodicals)”, Journal of Dnipropetrovsk University, Vol. 16, pp. 52–57.
4. Volobuyeva A. (2014), „Theatrical press of Kyiv 1918–1941: typological aspect”, Obraz, Vol. 15, pp. 101–106.
5. Poljakova Ju. (2011), „Theatrical Periodicals of Kharkov (1917–1933): typology, subjects matters, range of problems”, Bulletin of Odessa National University, Vol. 16, pp. 110–126.
6. Sobiyan's'kyj V. (2010), „The typology of theatrical and artistic periodicals of Ukraine in the 1920's”, Scientific Herald of the Kyiv National University of Theater, TV and Cinema named after I. K. Karpenko-Karyi, Vol. 7, pp. 196–215.
7. Ny'gry'cz'kyj L. (1935), „Amateur circles”, Our flag, Vol. 46, p. 5.
8. Drozdov's'ka O. (2001), „Ukrainian magazines of county cities of Galicia (1865–1939)”, Lviv.
9. Sereda O. (2011), „The Ukrainian artistic press of Galicia 20–30's of the twentieth century: source study aspect”, Collection of works of research center of periodicals, Vol. 1, pp. 37–66.
10. Oleksyuk M. (1972), „Lenin's ideological heritage and progressive press of Western Ukraine”, Lviv university pub., Lviv.

11. Cz'ox J. (1961), „The Communist Press of Western Ukraine: The role of printed propaganda in the ideological activity of the KPZU of 1919–1939”, Book-journal pub., Lviv.
12. Ternopil's'kyj Yu. (1974), „The Ukrainian press from the perspective of the 150th anniversary”, M. P. Kocz' Publ.
13. Misy'lo Ye. (1991), „Bibliography of the Ukrainian Press in Poland (1918–39) and the Western Ukrainian People's Republic (1918–1919)”, Canadian university of Ukr. studies, Edmonton, Alberta.
14. Marty'nyuk M. (1998), „Ukrainian periodicals of Western Ukraine, countries of Central and Western Europe (1914–1939)”, Lviv.
15. Amateur theater (1925), Vol. 1, p. 32.
16. Deny'syuk V. G. (2000), „The publication of Ivan Titktor and the concern „Ukrainian Press””, Lviv.
17. Kusy'j O. (2006), „Repertoire of the Children's Theater (1921–1939) in the series „Children's Library” by Mikhaïl Taranko”, Notes of the Lviv National Library named after V. Stefanyk, Vol. 14, pp. 144–155.
18. Kusy'j L. (2009), „Publishing activity of Hrihoriy Hanulyak in Lviv (1910–1939)”, Notes of the Lviv National Library named after V. Stefanyk, Vol. 1, pp. 139–153.
19. Kornye'yeva H. (2004), „Ukrainian Children's Book of Galicia (second half of the nineteenth century – 1939)”, Lviv.
20. Vladymyrova N. (2007), „Inter-species ties as a factor in the entry of the Ukrainian theater into Western European cultural space (pages of the Lviv press of the 1900–30s)”, Bulletin of Lviv University, pp. 3–11.
21. Bon'kous'ka O. (2008), „Theatrical art in the West Ukrainian lands in 1918–1939”, Studio art studies, Vol. 2, pp. 27–48.

Стаття надійшла до редакції 09.11.2017.

Received 09.11.2017.